

KRISKÓ EDINA

„AMIRŐL A SZEMÉLYÜGYEK MESÉLNEK...”

Közszolgálati életpályák a két világháború között a BM személyügyi iratainak tükrében

“What the personal files tell us”

Civil servants' s career between the two World Wars in the light of the Ministry of Interior personnel documents

Dr. Kriskó Edina, PhD, adjunktus, kommunikációs szakember, tréner, mediátor, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar, krisko.edina@uni-nke.hu

Jelen tanulmány egy felderítő közszolgálati életpálya-kutatás első eredményeit kívánja bemutatni. A két világháború közötti közszolgálat alulnézeti perspektívából, a tisztviselők személyes elhivatottságának és kiválóságának kordokumentumait elemezve elevenedik meg. A belügyi dokumentumok K 148 fond jelzetű elnöki iratainak 2-es, Kitüntetések címet viselő tételeit vizsgáltam. Ebben a tételben a különféle címek, rangok és más elismerések adományozásához kapcsolódó felterjesztéseket olvashatunk, amelyekhez legtöbb esetben részletes életrajz, pályakép és a kiváló szakmai teljesítményt alátámasztó egyéb irat kapcsolódik. Szisztematikus mintavétel történt öt éves időközönként áttekintve az ugyanazon cím alá sorolt dokumentumokat a levéltári repertórium alapján. A mintába az 1919-es, 1924-es, 1929-es, 1934-es és 1939-es esztendő került. Kvalitatív kutatásról annak is felderítő szakaszáról lévén szó, a kutatói cél nem több, mint megismerés, bemutatás, elfogadva a szubjektív látásmód létjogosultságát. A műfaj ennek megfelelően kevert: iratismertetés és kutatási beszámoló. A tanulmányban emberi sorsok, köztük tisztviselői életpályák elevenednek meg olyan társadalmi kérdések kontextusában, mint a közegészségügy, a népesedésügy, a hadigondozás vagy a közjótékonyosság. Az életírások között azonban nem kizárólag a központi közigazgatás tisztviselőit találjuk meg, polgármesterek, jegyzők, községi és kórorvosok, tűzoltók, levanteoktatók, detektívek alakjai is megelevenednek. Rajtuk kívül megidézik az akták egyetemi tanárok, mérnökök, ügyvédek, apácák és művészek pályáját és érdemeit is.

This paper intends to present the first results of an exploratory research on public service career. The civil service between the two World Wars comes alive from bottom-up perspective analysing the documents of the personnel commitment and excellence of civil servants. Among the Presidential Documents were examined the K 148 fond by Ministry of Interior with the title

“Honors”. You can read in this item proposals related to the donation of various titles, ranks and other recognition, most of which have some attachment: detailed biographies, career path and other documents confirming excellent professional performance. Systematic sampling was carried out at 5-year intervals by reviewing documents classified under the same title on the national archive repository. The samples were taken in 1919, 1924, 1929, 1934 and 1939. In the exploratory phase of the research the goal is no more, than cognition, presentation with acceptance the subjective vision of the researcher. The genre is mixed accordingly: documentation and research report. In this study comes to life human fates, career paths in the context of social issues such as public health, population issues, war or charity work. However, we do not only include officials of the central administration, but also mayors, notaries, local and circular doctors, firefighters, paladin instructors and detectives. Along with them, the files are also show the careers and merits of university professors, engineers, lawyers, nuns and artists.

1. BEVEZETÉS

Jelen dolgozat a Belügyminisztérium személyügyi iratainak, vagyis a K 148 fond jelzetű elnöki iratok 2-es tételeinek 1919 és 1939 közötti időszakot átfogó vizsgálatán alapul.¹ Célja alulnézeti perspektívából – vagyis nem a közigazgatási rendszer, hanem az egyén, a tisztviselő és az állampolgár oldaláról – mutatni be, mit jelentett a személyes érdem és kiválóság, a szakmai előmenetel és elismerés, a sikeres és példaértékű életpálya a közszolgálatában. Felderítő célzatú kvalitatív kutatásról lévén szó, nem volt előzetes hipotézis, a tanulmány nem bizonyítani, hanem bemutatni akar. Bemutatni az iratanyagban fellelhető „tipikus” dokumentumokat egy a továbbiakban még csiszolható és csiszolandó logika és kategóriarendszer alapján. Célja a tanulmánynak megmutatni a közigazgatás mindenkor emberi arcát, a hivatalnoki gépezet mögött az emberi erőforrásokat, szakmai kompetenciákat és az életpályákban megmutatkozó elhivatottságot. Az emberi sorsok, tisztviselői életrajzok és pályaképek ugyanakkor kendőzetlenül mutatják meg az ország mindennapjait, a közszolgák filléres gondjait (segélyügyek), a háborús pusztítás nyomában olyan társadalmi kérdések felértékelődését, mint a közegészségügy (a tuberkulózis és nemibetegségek vagy a csecsemőhalandóság elleni küzdelem), a hadigondozás (rokkantügy), az elcsatolt területek személyi állományának megélhetési és foglalkoztatási kérdéseit. Ugyanakkor a rendkívül színes iratanyag szól a magánember érdemeiről (életmentésért járó elismerések), az önkéntes társuláson alapuló egyesületek (önkéntes tűzoltóságok, vöröskereszt-egyletek) munkájáról, a nők háborús áldozatvállalásáról és karitatív tevékenységeikről (betegápolás, gyermekvédelem, közétkeztetés). Mindezek mellett megjelennek a külföldi rendjelek viselésére vonatkozó engedélykérelmek, amelyek ha közvetetten is, de tanúskodnak a (nemzetközi) politikai erőviszonyok változásairól.

2. A KUTATÁS

2.1. Kutatói szándék és célkitűzés

A munka felderítő-kutatásként indult a személyügy területén a közszolgálati életpályák témakörben. Ez jól lehatárolható, bár eredményeiben megjósolhatatlan kutatási iránynak tűnt. Miért? Azt tudjuk, hogy a vizsgált időszakban nincs egységes közszolgálati pragmatika, rendeleti úton történő szabályozás fekteti le a máig jellemző alapvetően zárt közszolgálati rendszer alapjait (amelyről a későbbiekben még lesz szó). A dokumentumok tartalma, töredékessége azonban – ahogyan más levéltári kutatások esetén is – felvet bizonyos aggályokat az alulnézeti vizsgálatok terén. Lesz-e szintetizálható és általános következtetések

¹ MOL K 148 1919; 1924; 1929; 1934; 1939 (2. tétel Kitüntetések).

levonására módot adó eredmény (vagyis elérhető-e az elméleti telítődés),² nem tudható. Az azonban nyilvánvalónak tűnt, hogy olyan kép – még ha mozaikszerűen is – megrajzolható, amely az egyén szintjére lebontott kiegészítését, folytatását adhatja az olyan munkáknak, amelyek az elmúlt évtizedben doktori disszertációként rendszerszintű kérdésekkel foglalkoztak. Lásd példának okáért Hazafi Zoltán: *Közszolgálati jogunk a változó nemzetközi és hazai térben* (2009) vagy Linder Viktória: *Személyzeti politika – Humán stratégia a közigazgatásban* című doktori értekezését (2010). Az iratanyagban fellelt, az Országos Közegészségügyi Tanács jubileumához kapcsolódó iratok például, és az azon túl jelen lévő orvosi életrajzok – az egészségügy országos rendszerének minden szintjéről – az olyan munkák „emberi arcát”, emblematisz alakjait idézik meg a kutató számára, mint Gracza Tünde: *Magyarország közegészségügyi állapota a korabeli magyar nyelvű orvosi szakfolyóiratok tükrében* (2010), vagy Pálvölgyi Balázs: *A magyar közegészségügyi közigazgatás intézményrendszere (1867–1914)* című disszertációja (2006).³

2.2. Néhány szó a kvalitatív kutatásokról

„A kvalitatív kutatási tervnek nincs egységes szerkezete. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy maga a kutatási terv is fejlődhet a kutatás során, másrészt a logikai felépítés eltérhet az alkalmazott módszerek alapján.”⁴ A terv tehát nem kőbe vésett szabály, hanem iránymutató, a cél ismert, de az állomások és az útvonal újratervezhető, újratervezendő.

A kvalitatív kutatások nem törnek a bizonyítás dicsőségére, beérik valamely dolog (társadalmi jelenség, azaz kutatási probléma) megismerésével, megértésével. A kvalitatív kutatás megengedő annyiban, hogy teret hagy a kutató személyes érdeklődésének, sajátos látásmódjának. A kutató elfogódottságait nem hibának tekinti, nem törekszik teljes kiküszöbölésükre, hanem természetes emberi/kutatói attitűdként megtűri preferenciáit, bizonyos mértékű szubjektivitását. A kvalitatív kutatás személyes és közvetlen folyamat.⁵

² Az a pont, ahol újabb források beemelése már nem tesz hozzá újabb jelentős releváns ismereteket a feltárt információkhoz, és tovább már nem gazdagítja vagy árnyalja az elméleti konstrukciót. HORVÁTH Dóra – MITEV Ariel: *Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv*, Alinea Kiadó, Budapest, 2015. (Felderítő kutatásoknál ez általában nem is cél.)

³ Bár Gracza és Pálvölgyi kutatásának végét az 1914-es és 1918-as esztendő jelenti, az átalunk feldolgozott orvoseletrajzok, mivel a szakmai életpályák betetőzéseként (és vagy a nyugalomba vonulás alkalmából) kapott egészségügyi tanácsosi, főtanácsosi címek és nemesi rangok adományozásához kötődően vannak jelen, az általuk bemutatott korszakban szárnyat bontó és országos elismerést kivívó szakemberek és tisztviselők életírásai.

⁴ HORVÁTH–MITEV: *i. m.*, 42.

⁵ JANESICK V. J.: *The Choreography of Qualitative Research Design*. In: Eds. DENZIN, N. K. – LINCOLN, Y. S. (eds.): *Strategies of Qualitative Inquiry*, SAGE, Thousand Oaks, 2003. Nem volt például előre látható, hogy az egészségügyi igazgatás felé történő hangsúlyos eltolódás következik be, de a mintavétel, s az Országos Közegészségügyi Tanács jubileumához kapcsolódó személyügyi előterjesztések, majd a nagy számban jelen lévő községségi és kórorvosi életrajzok ez irányba vitték a kutatót.

Ilyen körülmények közepette a kutatás érvényességét a hitelesség, az eredmények más kutatásokba való átvihetősége, a biztosság és az igazolhatóság adja. Mindez azt jelenti, hogy a kutatónak hiteles (hihető) történetet kell megrajzolnia az eredmények interpretálásakor, eredményeinek megbízhatóságát pedig más források és kutatások erősíthetik meg.⁶ A levéltári dokumentumok elemzése így óhatatlanul is megkívánja más források bevonását a közigazgatás-történet, a közigazgatástan és életrajzi kutatások tárgyköréből. Esetünkben a hiányos és ellentmondó adatok zömmel a Minisztertanács jegyzőkönyveivel való összevetésben voltak pótolhatók, korrigálhatók.⁷

Kvalitatív terepen megvan az a szabadság, hogy a kutató feltett kérdését újra és újra formába öntse, ahogyan halad előre a folyamatban. Az én kérdésem – felderítő kutatásról lévén szó – az volt, egyáltalán milyen típusú dokumentumok lesznek a személyügyek-kitüntetések kategóriába sorolva, azok között akadnak-e teljes életrajzok, az életrajzokból kiolvasható-e a hivatalnokok életpályájára vonatkozó koherens információ. Vajon ad-e konkrét fogódzókat a személyügyi iratanyag az életpálya-menedzsment kérdéseiben, az életpályán történő előrehaladásról, az egyéni életpályák szakaszairól?

2.3. A mintavétel

A belügyi iratanyagok közül a K 148 fond jelzetű elnöki iratok 2-es, *Kitüntetések* címet viselő tételeit vizsgáltam ötéves időközönként áttekintve a dokumentumokat. Így került a mintába az 1919-es, 1924-es, 1929-es, 1934-es és 1939-es esztendő, élve a feltevéssel, hogy az 1914-es és 1944-es, illetőleg az 1945-ös esztendő anyagait a következő fázisban célszerű külön vizsgálat tárgyává tenni. A háborús évek dokumentumait érdemes talán közvetlenül kapcsolni a harctéri és belpolitikai eseményekhez, rövidebb időközönként, illetve folytatólagosan mutatni meg a háborús közigazgatás mindennapjait és arcait. (Ez egyébként az 1918–19-es esztendőre is igaz.) Azért esett a választás a *Kitüntetések*re és nem a *Személyi ügyekre* (5. tételek), mert itt legtöbbször a sikeres életpályák betetőzéseként indítványozott címadoományozások dokumentumai számos esetben tartalmazzák a teljes szakmai munkásságot bemutató életrajzokat, pályaképeket.

Ugyanakkor a felzetek azt mutatják, hogy vannak az iratok között olyanok, amelyek a hivatali úton éveken keresztül közlekednek, így a megismert ügyiratok valójában nem feltétlenül az említett évek eseményeihez kötődnek. Tulajdonképpen tehát szisztematikus mintavétel történt, egyenlő időközönkénti (ötévenkénti) betekintéssel az azonos tételekbe (2. tételek), kivéve a háborús évek iratanyagait mint „szélső értékeket” az alapsokaság nyilvántartása (repertórium) alapján.⁸

⁶ HORVÁTH-MITEV: *i. m.*, 61.

⁷ MNL OL K 27. Szerk. Soós László: *Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944*. Forrás: <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944> (2017. 01. 30.).

⁸ SZINAI Miklós: *A Belügyminisztériumi Levéltár 1867–1945 (1949): Repertórium*, Levéltári leltárak 58. Budapest, 1973. Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_LevLelt_58/?pg=0&layout=s (2016. 06. 26.).

2.4. Dokumentumtípusok a 2. tételben

A *Kitüntetések* című⁹ tételek dokumentumai legnagyobb számban a – központi vagy helyi – közigazgatásban évtizedeken át végzett elkötelezett és áldozatos munka elismerése gyanánt különféle kitüntésekre, elismerésekre vonatkozó felterjesztések (40 év hű szolgálatokért díszérem, 25-30-40 éves jubileumok, tanácsosi és főtanácsosi kinevezések, nemesicím-adományozások, érdemjelek, érdemérmek odaítélése stb.). Ezek azok az iratok, ahol a legteljesebb életrajzokat, folyamatos pályaképeket találjuk, tudós emberek esetében akár teljes publikációs listákat és nemzetközi szervezeti tagságok felsorolását mellékelve a felterjesztésekhez. Igen nagy számban találunk a közigazgatás tanácsadó testületeiben, bizottságaiban vezető tisztséget betöltő személyeket és/vagy szakterületi felelősöket (rokkantügy, fürdőügy, gyógyszerügy, népesedésügy, járványügy stb.). Így kapcsolódik össze a közegészségügy intézményrendszerének fejlődése és az orvos, illetve orvos-hivatalnok pályaképek.

Megjelennek az önkéntes és közjótékonyági egyesületek kiválóságai, akiknek példaértékű erőfeszítéseit honorálják. Mischler Kornél (4 elemít végzett kályhásmeister) és Müller Ignác (4 elemít végzett városi pénzbeszedő) önkéntes tűzoltók az V. osztályú Magyar Érdemkeresztet kapják 47 évi önzetlen tűzoltói szolgálatukért.¹⁰ Ugyancsak érdemkereszttel vagy (bronz) érdemérmel tüntetik ki mindazokat, akiket életmentésért terjesztenek fel elismerésre. Ezen kitüntetésben részesül például a 13 éves Ajtós Imre, Ajtós E. Imre Pasteur intézeti igazgató-főorvos fia, aki társával egy fuldokló pincért mentett ki a balatonfüredi uszodában.¹¹ Az életmentések körülményeit gyakorta teljes rendőrségi jegyzőkönyvek mutatják be, olykor az összes meghallgatott tanú vallomását mellékelve.

Nagy számban találunk külföldi rendjelek viselésére vonatkozó engedélykérelmeket és azok megadásának vagy megtagadásának indoklását. Kunte Albertet, a *Deutsches Bauernblatt* hetilap felelős szerkesztőjét a porosz király és német császár „Verdienstkreuz für Kriegeshilfe” porosz érdemrend kitüntetésben részesítette, ennek viselésére kért engedélyt 1919-ben.¹² Lábody Gyula és dr. Antal István detektívfelügyelő, Szénássy Zoltán, Tényi Mátyás, Kerényi István, Próbáld Gusztáv és Víz Ferenc detektívek a német Sasrend III. fokozatának viselésére kérnek engedélyt.¹³ A viselni szándékozott rendjelek között ott leljük a német Érdemérmet, Soverain Máltai Lovagrend magisztrális nagykeresztjét, az olasz Koronarend tiszti keresztjét, bolgár Polgári Érdemrend tiszti keresztjét, a Johannita lovagrend jelvényeit és a Sziámi Koronarend különféle fokozatait és számos más rendjelet.

Szép számmal akadnak készpénzjutalmak és emléktárgyak, egyéb elismerések átvételi elismervényei, amelyek zömmel a háborús áldozatvállalás szimbolikus elismerései. Szántó

⁹ Kivétel az 1919-es tétel, amelynek címe *Kimutatás és címadományozás*.

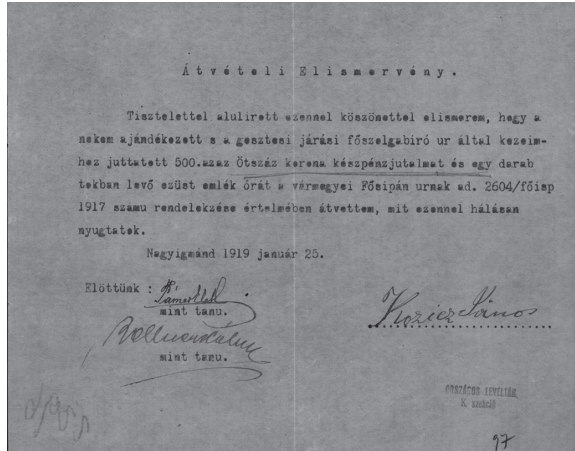
¹⁰ MOL K-148 Eln. 2. 429/1933, 272.

¹¹ MOL K-148 Eln. 2. 431/1934, 292.

¹² MOL K-148 Eln. 2. 2882/1919.

¹³ MOL K-148 Eln. 2. 550/1311/1939, 300/b.

Mihályné mint 7 hadba vonult fiú anyja 500 korona egyszeri pénzzadományt és emlékjelül egy neve kezdőbetűivel díszített feszületet kap. 2 fia már hősi halált halt, 2 hadifogságban van, 3 aktuálisan is szolgál az adományozás idejében.¹⁴ Kozic János kisigmándi lakos, akinek hadba vonult hét fia közül egy hősi halált halt, míg a többi katonai szolgálatát tölti, 500 koronát és tokban ezüst órát kap emlékül.¹⁵

1. ábra • Pénzzutalom és emléktárgy átvételi elismervénye

Forrás: MOL K-148 2. 30605/1917, 97.

A dokumentumokat a hadbavonultak által szüleiknek küldött tábori levelezőlapok gazdagítják megrázó, hogylétükről és bajtársaik miatti aggodásról szóló személyes üzenetekkel.¹⁶

2. ábra • Tábori levelezőlapok

Forrás: MOL K-148 2 30605/1917, 34–38.

¹⁴ MOL K-148 Eln. 2. 3009/1917. 1919, 11–12.

¹⁵ MOL K-148 Eln. 2. 30605/1917, 97.

¹⁶ MOL K-148 Eln. 2. MOL K-148 Eln. 2. 30605/1917 34–38.

Ha a háborús áldozatvállalás szóba került, nem mehetünk el szó nélkül a nők karitatív szerepvállalása mellett. A kitüntetettek között ott találjuk a közjótékonyág asszonszemélyeit, népkonyhák megszervezőit, a gyermekvédelem élharcosait és az árvaügy felkarolóit. Paczedlik Jánosné és Véghe Jánosné a gróf Apponyi Albert poliklinika fennállásának 50. évfordulója alkalmából 25 évet meghaladó szolgálati idejük alatt teljesített hűséges és megbízható munkásságuk elismeréseként kapnak kitüntetését. A két ápolónő a Magyar Vöröskereszt érdemérmét kapja.¹⁷ Megelevenedik előttünk Demény Károlyné, (született Mendelényi Irma, a postaigazgató Demény Károly neje), aki az Országos Gyermekvédő Liga kötelekében végzett munkásságával vívott ki elismerést. Külföldi gyermeküldetési akciók tevékeny résztvevője, szervezője, a gyermekek kísérője útjukon. 1931-ben lett az Önkéntes Védőnői Szervezet főnöksasszonya. Megismerhetjük Széchenyi Lászlónét (született Venderbilt Gladys rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter nejét), aki Franciaországból menekült apácáknak nyújtott menedéket, hadiárva házat alapított, amelyet azután az apácák vezetésére bízott. 1914-ben létesítette az Izabella utcai gyermekotthont, amely 200-nál több menekült gyermeknek adott otthont. Az Országos Gyermekvédő Liga működését 1920-ban egy 100 ezer dolláros adománnyal mentette meg. Ő indította Amerikában azt a csomagakciót, amely révén az amerikaiak magyar hozzátartozóiknak díjmentesen küldhettek szeretetadományt, mintegy 16 241 ládányit.¹⁸

Fentiekén túl a kutató előtt megelevenedik számos nem a központi közigazgatásban dolgozó személy élete, áldozatos munkája: polgármesterek, jegyzők, községi és körorvosok, önkéntes tűzoltók, leventeoktatók, máskor civilek: egyetemi tanárok, mérnökök, tanítók, ügyvédek, özvegyek, ápolónők, apácák, színészek stb.

Közülük a dokumentáció színességének érzékeltetése végett ide kívánczik Salamon Béla és Herczeg Jenő, valamint Lakner Artúr kitüntetése. A két színész a magyar királyi állami elme- és ideggyógyintézetben a betegek részére önzetlenül rendezett előadásaiért részesülnek elismerésben.¹⁹ Salamon Béla a Színházi Hetilap 1934. május 19-ei számában így nyilatkozik erről: „Pontosan tizenöt éve (tehát 1919-től fogva) járok ki a lipótmezei elme-gyógyintézetbe. Minden évben felvidítjuk játékkunkkal a szerencsétlen betegeket, akiknek kedélyállapotára semmiféle gyógyszer nincs olyan jótékony hatással, mint a kabarétréfa. Most, hogy tizenöt évi önzetlen munkám eredménye gyanánt megkaptam a belügyminiszteri elismerést, nagyon boldog vagyok.”²⁰

Lakner Artúr mint a Royal Apolló Filmszínház igazgatója kapja az elismerést, a koronás bronz érmét. A felterjesztés időpontjában már 8 éve a Magyar Nemzeti Keresztény Liga tulajdonát képező filmszínház művészeti igazgatója és a Royal filmszínházak sajtófőnöke. Érdemeiként említi a főpolgármester, hogy szakított a „gyermeklelket mételyező” régi boszorkánymesékkal, és helyette nevelő hatású előadásokkal szórakoztatja a fiatalokat.²¹

¹⁷ MOL K-148 Eln. 2. 1324/1934.

¹⁸ MOL K-148 Eln. 2. 1467/1934.

¹⁹ MOL K-148 Eln. 2. 946/1934, 496–497.

²⁰ www.szineszkonvytar.hu/contents/p-z/salamonbelet.htm (2017. 01. 29.).

²¹ MOL K-148 Eln. 2. 1623/1934, 94/b.

3. A BELÜGYI TÁRCA ÉS A KÖZIGAZGATÁSI REFORM ÜGYE

Botos János könyvében azt írja, hogy a BM azon tárcák közé tartozott, amelyek hatáskörét a Monarchia felbomlása alig érintette, apparátusa gyakorlatilag egyben maradt, maradtak kebelében a közrendvédelmi és közigazgatási tisztviselők, a rendészeti szervek, testületek személyi állománya.²² Megmaradt a belügy iktatási szisztémája, a felzeteket és iratmintákat régi címerrel felülütve használták. Tovább élt az a korábban megszokott elv, hogy a belügy kapta mindazon ügyköröket, amelyek más tárcához nem voltak besorolhatók.²³

Ez ugyanakkor azt is jelentette, hogy új kihívásokra kellett választ találni a belügyi tárcának. Korábban nem ismert problémaként jelentkezett szétszakított közigazgatási területek és székhelyek kérdése, az elcsatolt területekről menekülő emberekről való gondoskodás. Az utódállamokban megszüntetett magyar közigazgatás menekülésre készítette a tisztviselőket is, akik jobb híján a fővárosi pályaudvarokon vagonokban húzták meg magukat.²⁴ Mindazok, akik állásukban megmaradtak, de máshova rendelték őket, ugyancsak ínséges időket éltek.²⁵ Erről tanúskodik annak az igazságügy-minisztériumba berendelt államügyész-ségi irodasegéd-tisztnek a kérelme,²⁶ amelyet alább közlünk:

*„Nagyméltóságú magyar Igazságügyminiszter Ur!
Kegyelmes Uram!*

Alulírott azon alázatos kérelemmel fordulok Nagyméltóságodhoz, miszerint részemre magasabb összegű rendkívüli segély utalványozását engedélyezni méltóztassék.

Alázatteljes kérelmem támogatására bátorodom felhozni, hogy fehéreneműm már teljesen elrongyolódott s lábbelim meg elkopott, amit javítással sem lehet már rendbe hozatni. A háboru kitörése óta katonai szolgálatot teljesítettem s így fehéreneműm nagy része a különböző harcstereken s kórházakban maradt pótolni pedig nem tudtam semmit, mert mint díjnak fizetést nem kaptam.

Jelenlegi horribilis árak mellett csekély fizetésemből nem csakhogy nem tudok semmit sem venni, hanem még a mindennapi élelmet is alig birom fedezni.

Özvegy édes anyámtól – aki megszállott területeken lakik – támogatást nem várhatok, mert a csehek által megszállt területről semminemű ruhaneműt hozni nem szabad.

²² BOTOS JÁNOS: *Fejezetek a Belügyminisztérium történetéből. A Belügyminisztérium története a Monarchia széthullásától a második világháború végéig*, BM Kiadó, Budapest, 1995, 5.

²³ Uo., 52.

²⁴ Uo., 10.

²⁵ Segélyezésükről a 1915. évi XXII. törvénycikk A közszolgálati alkalmazottak háborús segélyéről 1916. évi XXV. törvénycikk A közszolgálati alkalmazottak újabb háborús segélyéről rendelkezett.

²⁶ MOL IM K-577 A/2 111-9865/1920, 2.

Alázatteljes kérelmemet ismételve vagy (!) Nagyméltóságod alázatos szolgája:

*Matusinecz Vilmos
az igazságügyminisztériumba
id. berendelt pécsi állam
ügyészségi irodasegédtsízt.”*

Bár némely korábbi belügyi funkció átadásra került, a belügyminisztérium tevékenysége bővült az alábbi területeken: folyamrendészeti alosztály alakult; a honvédelemtől átkerült a posta-, távíró- és telefonforgalom bizalmas ellenőrzése; állampolgársági alosztály alakult; nemzeti munkavédelmi alosztály alakult; békeszerződési ügyek főosztálya; vármegeyi főosztályon belül alakult egy népgondozói kirendeltségi alosztály. 1932-ben azután a Népjóléti minisztérium megszűnésével a belügyhöz csoportosították át (illetve vissza) az egészségügyi igazgatást, társadalombiztosítást, gyermekvédelmet, közjótékonytságot, a lakásügyet és a bevándorlást, az alapok és alapítványok kezelését.

A személyügyi dokumentumokban nagy arányban jelen lévő orvoséletrajzok miatt említendő szervezeti változás, hogy megszűntek a XIII. általános egészségügyi osztály alosztályai. Az új neve gyógyszerészeti és fürdőügyi osztály lett. Az egészségvédelmi osztály két részre tagolódott: járványügyi és gyógyszerügyi osztály, illetve XV/B egészségvédelmi osztály. XVI. lett az általános egészségügyi és betegellátási osztály; a XVI/A általános egészségügyi és a XVI/B a betegellátási alosztály.²⁷ 1936-ban azután a IX. tc. 15. paragrafusában rendelkeztek a Közegészségügyi Tanács felállításáról, amely szaktanácsok, illetve bizottságok keretében gondozta a gyermekélelmezés, a kórházi és egészségügyi betegellátás kérdéseit.

A közigazgatás reformja a vizsgált időszakban 1920-tól²⁸ kezdődően újra és újra napirendre került (Ferdinandy Gyula, Ráday Gedeon és Rakovszky Iván programjában is szerepelt), de a megvalósítás irányába alig-alig történtek lépések. Az első érdemi, s a trianoni veszteségeket figyelembe vevő reformterv 1923-ban született meg Benisch Artúr szakmai munkája nyomán, de a körülmények a revizionista törekvések a megvalósításának ezúttal sem kedveztek, s a javaslat a politikai színtéren elbukott. Nem hozott érdemi változást Szcitovszky Béla 1928-ban benyújtott törvénytervezete, majd Vásáry István asztalfiókba kerülő koncepciója sem. Az 1931-ben kormánybiztossá kinevezett Magyary Zoltán, kiemelkedő elméleti és a hazai közigazgatást részleteiben feltérképező munkássága dacára sem tudta reformtörekvéseit a megvalósításig vinni. A Közigazgatás Racionalizálásának Kormánybiztossága a belügyminiszter irányítása alá került, Magyary kormánybiztos maradt, valamint a harmincas és negyvenes években tevékenyen dolgozott a reformtörekvéseken. A testület adminisztratív vezetését Mártonffy Károly látta el.²⁹ Valamifajta toldozás-foldozás zajlott tehát a két világháború között (főként a költségracionalizálás jegyében),

²⁷ Boros: *i. m.*

²⁸ Az első világháborút követően a Magyar Jogász Egylet közjogi és közigazgatási jogi szakosztálya vetette fel először Némethy Károly nyugalmazott belügyi államtitkár elnöklétével. Boros: *i. m.*, 66.

²⁹ Uo., 68–69.

de a mélyreható reformok ügye lépten-nyomon megfeneklett. A közigazgatás reformjának elakadt kérdését 1938-ban Keresztes-Fischer Ferenc vitte tovább miniszteri programjában, amelyben a közigazgatás túlzott centralizáltságát kívánta leépíteni.³⁰ A tisztviselők képzése érdekében kiállt a közigazgatási szakvizsga és továbbképző tanfolyamok megtartása mellett. E célból támogatta a *Korszerű közzszolgálat útja* című könyvsorozat kiadását.³¹ Az újabb miniszteri közigazgatási reformprogram megvalósítását végül a terület-visszacsatolások és a kirobbanó második világháború gátolta meg.

4. A KÖZSZOLGÁLATI JOGVISZONY A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Egységes közzszolgálati pragmatikatörvény – bár több fogadalom is tétetett erre a vizsgált időszakban – végül nem született. Hiába hozott létre e célból bizottságot a minisztertanács 1905-ben. Annak ellenére sem jutott törvényalkotási szakaszba a kezdeményezés, hogy annak előkészítésére Magyary Zoltán is megbízatást kapott 1931-ben, majd az 1932 októberi nemzeti munkaterv is tartalmazta ezen célkitűzést.³² De jóval korábban 1907-ben és 1909-ben is éltek a javaslattevés jogával a tisztviselői kongresszusok.³³ A közzszolgálati jogviszonyokat ennek hiányában rendeleti úton szabályozták.

Az 1868. évi XLIV. tc. A nemzetiségi egyenjogúság tárgyában 27. §-a arról rendelkezett, hogy a nemzetiség nem lehet akadály a hivatalok betöltésének kérdésében, azt mindenkor a személyes képesség határozhatja meg. Komoly lépés a demokratizmus felé, hiszen korábban nemesi kiváltság volt, amelyet magyar származáshoz kötöttek.

Fontos szabályozó volt a Pénzügyminisztérium Ügykörére Vonatkozó Szolgálati Szabályok Gyűjteménye 1874-ből. Meghatározta a közzszolgálatba való belépés általános és különös feltételeit. Rendelkezett az államtisztviselők, altisztek és szolgák kötelezettségeiről, jogairól és olyan kedvezményeiről, mint az illetmény, lakpénz, természetbeni lakás, megszabta a helyettesítés rendjét, a kiküldetések díjazását, az előléptetések rendjét, a szabadságolást, de tartalmazott megkötéseket a szakvizsgák letételére és a nyugdíjazásra vonatkozóan is. A szabálygyűjtemény mint a közzszolgálat minden ágára kiterjedő szabályozó került bevezetésre. Ez helyettesítette az egységes pragmatikát. A szintén a Pénzügyminisztérium kiadásában megjelent 1936-os Közzszolgálati Jogszabályok Gyűjteménye volt a következő lépcső, amely az állami és vármegyei törvényhatósági, községi alkalmazottak közzszolgálati viszonyát rendezte.

Fontos alapidokumentum volt az 1883. évi I. törvénycikk (a köztisztviselők minősítéséről), amely minősítési követelményeket fektetett le, például hogy a fogalmazói állások betöltéséhez legalább államtudományi államvizsga szükséges. Nem a bent lévők minősítésének

³⁰ Uo., 72.

³¹ Uo.

³² LINDER Viktória: *Személyzeti politika – Humán stratégia a közigazgatásban*, doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2010, 18–19.

³³ Uo.

szempontjait adta meg, hanem a rendszerbe belépni kívánókkal szembeni követelményeket foglalta egységbe a minősítési törvény.³⁴ A jogszabály külön rendelkezett az elméleti és gyakorlati közigazgatási vizsgáról, de a gyakorlati vizsgát végül csak 50 év késéssel 1934-ben vezették be (vonatkozhatott a teljes közigazgatásra vagy annak egy ágára).³⁵

Támpontot ad még a nyugdíjtörvény (1885. évi XI. törvénycikk az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdíjazásáról), a fegyelmi eljárások szabályozása (1886. évi XXIII. tc. a közigazgatási tisztviselők, a segéd- és kezelő személyzet tagjai elleni fegyelmi eljárásról). A juttatások kérdésében az 1923. évi III. törvénycikk a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló 1913. évi LX. törvénycikk módosításáról ad eligazítást. Ugyancsak fontos szabályozó az 1930. évi XVIII. törvénycikk Budapest székesfőváros közigazgatásáról.

Nem véletlen, hogy Linder Viktória doktori értekezésének elején azt írja: „Mint látni fogjuk, egy-egy vonatkozásban a száz évvel ezelőtti problémák éppúgy hangzanak, mintha csak napjainkban kerülnének felvetésre.”³⁶ Nem meglepő, hogy az összecsengés nagyfokú a személyügyi területen, hiszen ahogyan azt Lőrincz Lajos is leszögezi: „a modern személyzeti politika egyes elemei a kiegyezést követő években alakultak ki a magyar közigazgatásban”.³⁷ És az első világháborúig ki is épültek és törvénybe foglaltattak a zárt közzolgálati személyzeti rendszer alapjai (demokratizmus elve, szakszerűség elve, érdemek – iskolai végzettség – életkor, nemzethűség, az államnyelv ismerete alapján történő kiválasztás stb). A közigazgatásba való bekerülés feltételeként fogalmazódott meg a magyar állampolgárság, a cselekvőképesség, büntetlen előélet, gazdasági jellegű feltételek (gondnokság és csőd alatt nem áll) és etikai követelmények (erkölcsi tekintetben alapos kifogás alá nem esik).

Bár a korszakban többen tesznek rá javaslatot, nem valósul meg a nyílt pályázattási rendszer (kéz alatt betöltött pozíciók), a kinevezéseket a hivatalos lapban közzé kell tenni, de ez nem érvényességi feltétel. Nyilvános közzététel vonatkozott hadirokkantak számára fenntartott állásokra. A kiválasztás első tényezője az összeköttetés. Versenyvizsgáztatás és felvételizsga-rendszer nem általánosan alkalmazott.³⁸

³⁴ A vallás és közoktatási miniszter 1921-ben újabb kitételeket javasolt bizonyos állások betöltése esetében, úgymint középiskola IV. alsó osztályának befejezése, illetve államszámviteltani vizsgálatra bocsátás, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 29. A köztisztviselők minősítéséről szóló 1883:I. tc. kiegészítésére vonatkozó törvényjavaslat bemutatása, (VKM) 1921.08.05., K27192108052082.jpg és K27192108052083.jpg, www.eleveltar.hu (2017. 01. 23.).

³⁵ LINDER Viktória: *Személyzeti politika – Humán stratégia a közigazgatásban*, doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2010.

³⁶ Uo.

³⁷ LŐRINCZ: 1986, 1995/2

³⁸ LINDER: *i. m.*

5. ÖSZTÖNZÉSMENEDZSMENT

Ha a jelen humán erőforrás-menedzsment terminusaival és kulcstémáival vetjük össze az iratanyagot, azt kell látnunk, hogy a közszolgálatba való bekerülés feltételeiről, az előmeneteli rendről és a címek adományozásáról mint a kiváló teljesítmény elismeréséről, nyerünk információt. Az életrajzokban megtalálható szakmai végzettségre, (hazai és külföldi) tanulmányokra vonatkozó információk igazítanak el (a különféle rendeleteken kívül) a felvétel követelményeiről, az egyes pozíciókhoz társított kompetenciafeltételekről (ahogy ma mondanánk), a közszolgálat részéről támasztott erkölcsi mércét a kinevezések és címadományozások méltató soraiból olvashatjuk ki (mint személyes és személyes-szakmai érdemek). A címek adományozásának rendje és a kinevezések elutasítása híven tükrözi a máig domináns szenioritás elvének jelenlétét a karrierutakat illetően, s hogy a kiváló szakmai teljesítmény, ha nem párosul a rendszerben letöltött sok évnyi munkatapasztalattal, türelemre inti a szakmai kiválóságokat. Megtaláljuk a várakozási idő ma is jelen lévő elemét, amely a maihoz hasonlóan (illetve ma a korábbihoz hasonlóan) lerövidülhet bizonyos esetekben (soron kívüli előresorolás), ha a tisztviselő teljesítette a magasabb fokozatba kerülés feltételeit, ez esetben a magasabb besorolási fokozat legalacsonyabb fizetési fokozatába kell sorolni.

Kevés olyan dokumentum van, amelyben elutasítják a kinevezés vagy kitüntetés odaítélését, ha erre mégis sor kerül, ez leggyakrabban az ancienitás elvére történő hivatkozással történik meg. Jó példa erre Pető Ernő Vas vármegye szombathelyi közkórháza igazgatójának esete, akinek ügyében a népjóléti és munkaügyi miniszter kér állásfoglalást a belügyminisztertől. Petőt szeretnék magyar királyi kormányfőtanácsosi címmel kitüntetni (a királyi egészségügyi főtanácsosi cím helyett) 1924-ben mondván, munkásságára „mértekdadó helyről” hívták fel a miniszter figyelmét.

Pető Ernő 1886-ban született Kistapolcsányban, római katolikus, nős, tartalékos ezredorvos, aktuálisan pedig Vas vármegye szombathelyi közkórházának igazgató-főorvosa, vármegyei tiszteletbeli tiszt főorvos. Orvostudori oklevelét 1909-ben, sebésműtői bizonyítványát pedig 1912-ben nyerte el. 1909. október 9-től 1910. augusztus 31-ig a budapesti egyetemi korbonctani és kórszövettani intézetnél gyakornok, 1910. szeptember 1-jétől 1912. augusztus 31-ig a budapesti egyetemi II. sz. sebészeti klinikán műtőorvos. 1912. május 16. – 1913. május 16-ig a budapesti állami bábaképző intézetnél mint tanársegéd működött.

1913. június 1-től augusztus 31-ig a berlini egyetemi klinikák továbbképző tanfolyamát látogatta. 1913. október 1-től 1914. július 28-ig a Pajor szanatórium osztályos főorvosa és a Szent István kórház sebészeti osztályának „externistája”. 1914. augusztus 1-től 1918. december 24-ig a cs. és kir. huszárezred harctéri orvosfőnöke, majd a szombathelyi tartalékkórház sebészeti osztályának vezetője és az Emberbaráti kórház sebésze. 1918. december 25. óta Vas vármegye szombathelyi közkórházának igazgató főorvosa. Kitüntetései között

ott a Károly-csapatkereszt, a Sebesülési érem, az Arany-koronás érdemkereszt³⁹ a vitézségi érem szalagján, a II. osztályú Vöröskereszt-díszjelvény a hadi ékítménnyel, valamint a Lajos bajor királyi érdemkereszt. A felterjesztésben méltatják, hogy mind orvosi, mind gazdasági értelemben kiválóan vezeti a rábízott intézményt, s a szombathelyi kórházat az egyik legjobb vidéki kórházzá fejlesztette munkásságával.⁴⁰

Az egészségügyi főtanácsosi cím vonatkozásában a miniszter állásfoglalása napnál világosabban mutatja meg a közszolgálatban eltöltött idő fontosságát:

„Jóllehet dr. Pető Ernő eddigi közszolgálatát alatt szerzett érdemei elismerésre méltók, figyelemmel azonban arra, hogy orvostudori oklevelét csak 14 évvel ezelőtt, 1909-ben nyerte el és így az egészségügyi főtanácsosi címmel való kitüntetésére nézve irányadónak veendő azon feltételnek, miszerint a nagyobb közkórházak igazgató-főorvosai a jelzett kitüntetésre csak akkor hozhatók javaslatba, ha legalább 15 évet töltöttek közszolgálatban – nem felel meg, a magyar királyi egészségügyi főtanácsosi címmel való kitüntetésre nevezettet nem áll módomban javaslatba hozni.”⁴¹

Így jön hát szóba köztes megoldásként a kormányfőtanácsosi cím.

A belügyminiszter meggyőzése céljából kerül csatolásra Pető munkásságának leírása és kiegészítése olyan adalékokkal, mint:

„A mult évek nehéz élelmezési viszonyai idején nevezett igazgató vezetése alatt álló közkórház betegei olyan ellátásban részesültek, amelynek nyújtására ezen intézmény számára megállapított napi ápolási díjakból befolyó jövedelem révén nem lett volna képes. Dr. Pető Ernő feleségének tudomásom szerint Szombathely közelében, egy kb. 2000 holdnyi kiterjedésű elsőrendűen kezelt földbirtoka van, ahonnan állítólag szekérszámmra szállították a kórház raktáraiba a különböző élelmiszereket. Dr. Pető Ernő orvosi gyakorlatából származó nagyjövedelméből évenként jelentős összeget jótékony célra fordított és rosszabb fizetőképességű betegeit magánrendelésén is díjtalanul kezeli és operálja.”⁴²

Éppígy fiatal kora miatt nem kapja meg a magyar királyi egészségügyi főtanácsosi kinevezést dr. Ratkóczy Nándor életének 43. évében.⁴³ A cím egy életpálya betetőzését jelenti, hangzik az indoklás. Felvetődik, hogy pályája végén nem volna mivel kitüntetni, ha most elnyerné a címet.

Néhány olyan eset is előfordul, amikor községi körjegyzőt kívánnak királyi kormányfőtanácsosi címre felterjeszteni, ekkor az elutasítás indoka az, hogy ez a gyakorlat megnyitná az utat más községi és körjegyzők előtt, s az nem volna kívánatos.⁴⁴ A hivatalnoki hierarchia szempontjából ugyanis ez azt jelentené, hogy a jegyzők feletteseiknél magasabb címzéshez juthatnának alkalomadtán, mivel a kormánytanácsosi cím a „nagyságos” címzésre

³⁹ Koronás Arany érdemkereszt.

⁴⁰ MOL K 148 1924-2-487. 65.

⁴¹ Uo.

⁴² Uo.

⁴³ MOL K 148 1934-2-2786. 256.

⁴⁴ Ezért utasítják el Tessedyi József Fajsz község főjegyzőjének ügye, aki a kitüntetést szolgálata 40. betöltött éve apropóján kapná. MOL K 148 1924-2-223, 24–25.

jogosít. Megjegyzendő, hogy léteznek a tiszteletbeli minőség, valamint a helyettesi megbízás, de ezek sem a rangsorozás,⁴⁵ sem az előlépés, sem az illetmények tekintetében nem adnak semminő igényt.⁴⁶

A szakmai előmenetel (máig érvényes) feltételei leginkább a nagy részletességű orvos-életrajzokban bontakoznak ki. Különösen igaz ez akkor, amikor olyan személy életírását olvassuk, aki valamely központi közigazgatási szerv vagy országos hatókörű szakmai intézmény kötelekében is teljesített szolgálatot. Következzen ezért rövid betekintés abba, hogyan is áll össze a kitüntetési dokumentációkból egy-egy pályakép.

6. ORVOSOK A KÖZ SZOLGÁLATÁBAN – KINEVEZÉSEK ÉS PÁLYAKÉPEK

A közegészségügyi szolgálat terén szerzett érdemeiért egészségügyi főtanácsosi cím adományozására terjeszti fel dr. Zöldy János tisztii főorvost Békés vármegye főispánja 1918-ban.⁴⁷ Az 1860-ban született, római katolikus családból származó Zöldy orvosi tanulmányai végeztével 1884-ben orvosi, majd 1887-ben műtőorvosi oklevelet szerzett. Előbb mint műtőnövendék, majd mint segédorvos látta el feladatát a budapesti Szent Rókus és Szent István kórházaknál, majd az egyetemi sebészeti klinikán.

1888-at írunk, mikor Gyula városa tisztiorvosának választja meg, három évvel később már mint Békés vármegye köz-kórháza sebészeti osztályának főorvosa praktizál. 1895-ben ugyanezen kórház igazgatójává és vármegyei tisztifőorvossá nevezik ki. A vármegye területén az újoncozásakor ő látta el a polgári orvosi tisztet minden sorozó járásban.⁴⁸ A felterjesztés külön említi a főorvos érdemeit a tuberkulózis elleni küzdelemben, méltatják erőfeszítéseit, amelyek a József királyi főhercegről elnevezett tüdővész elleni népszanatórium felállítására irányultak.⁴⁹ „E téren szerzett kiváló érdemeinek elismeréséül 1904-ben részére a magyar nemesség »Folyfalvi« előnévvel adományoztatott.”⁵⁰ Az elismerések, címek adományozásakor vizsgálat tárgya volt, hogy valaki joggal viseli-e a nemesi címet, rangot, így a dokumentációban megtaláljuk a folyfalviak címertervét is 1905-ből.

⁴⁵ A rangsort elsősorban az illető összesített létszámba foglalt valamelyik állásba történt alkalmazás (választás vagy kinevezés) időpontja állapítja meg (1923. évi II. törvénycikk 4. §).

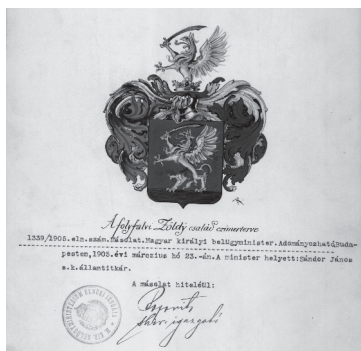
⁴⁶ 1923. évi II. törvénycikk a vármegyei alkalmazottak létszámviszonyainak szabályozásáról 13. §.

⁴⁷ MOL K 148 5041/1918.

⁴⁸ Békés, 1898/4. Gyula, 1898. január 23. Forrás: http://epa.oszk.hu/01900/01980/00004/pdf/EPA01980_Bekes_1898-01-23.pdf (2017. 01. 26.)

⁴⁹ A József kir. főherceg Szanatórium Egyesület 1903-ban alakult az Alföldön pusztító tüdővész megfékezésére két intézettel. A főherceg nevét országos egyesületté válásakor vette fel. Lásd: JÁSZAI Mari: *Jászai Mari írásai*, Nyitott kertek – női emlékirók, Fapadoskonyv.hu Kiadó, 2016. Kapronczay Károly ugyanerről azt írja könyvében, hogy „1898-ban Békés vármegye főispánja, Lukács György külön pótadót vetett ki, hogy felépüljön Békés vármegye TBC Szanatóriuma Hódmezővásárhelyen, amelyet 1899-ben átadtak. 1899-ben alakult meg a második nagy hazai tuberkulózis elleni szövetség, a József Főherceg Szanatórium-egyesület.” KAPRONCZAY Károly: A magyarországi járványok a XIX. század elejétől kezdődően. In: *Fejezetek az orvostudomány egyetemes történetéből*, oktatási segédanyag. Forrás: www.tudomanytortenet.hu/tankonyvek/a_kozegeszsegugy_tortenete/?kat=43&id=435 (2017. 01. 26.).

⁵⁰ MOL K 148 5041/1918, 5–6.

3. ábra • A folyfalvi Zöldy család címerterve 1905-ből
 Forrás: MOL K 148 05041/1918, 3.

A háború tartama alatt Zöldy János a II. osztályú polgári hadiérdemkereszttel⁵¹ (kab. szám. 2041/1917) és hadiékítményes II. osztályú Vöröskereszt-díszjelvénnel lett kitüntetve. A felterjesztés méltatja 1880 óta tartó töretlen törvényszéki működését, s annak során az igazságszolgáltatás érdekeinek mindenkor szigorú szemmel tartását. „Kiváló orvosi képessége és nagy szaktudása felettes hatóságainak is figyelmét magára vonta és 1898-ban az országos törvényszék orvosi vizsgálóbizottság tagjává neveztetett ki. Társadalmi téren is érdemdus működést fejt ki, sok jótékony intézménynek és egyesületnek munkatársa és jelenleg a háboru tartama alatt a 300 ágyas gyulai Vöröskereszt kórháznak igazgatósági teendőit is ellátja.” Az orvosi szakirodalomban (és persze a praxisban) elsősorban a nyúlajak sebészeti kezeléséről írt tanulmányával vált ismertté és elismertté.

„Dr. Zöldy János orvosi hivatását mindenkor önfeláldozó odaadással, kiváló szaktudással, nagy lelkiismeretességgel látta el és példás kötelességtudásával, önzetlen közhasznu szereplésével rászolgált arra, hogy érdemes munkássága és kivételes teljesítményei a legmagasabb helyről jövő kitüntetés alkalmával kivételes elbírálásban részesítenének.”⁵²

1926-ban kéri Békés vármegye, hogy Zöldyt a szolgálatban még visszatarthassa, amelyet azonban a minisztertanács (márciusi ülésén) csak adott év december 31-ig tart szükségesnek (az alispán visszatartásával egyetemben).⁵³ Zöldy János végül szülővárosában, Gyulán hunyt el 1940. január 19-én.⁵⁴

Az orvosi pályaképekből jól kiolvasható az előmenetel rendje: példás rendben végzett iskolák, újabb és újabb oklevelek, a gyakornoki (segéd és alorvosi) évek letöltése a szükséges

⁵¹ Az erről szóló javaslatot a Minisztertanács 1917. 12. 08-án (43.) ülésén tárgyalta. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944. Forrás: www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszoz?ref=TypeDeliverableUnit_0a5b4925-fd1c-49bc-ba2c-9316982eeb17&tenant=MNL (2017. 01. 26.).

⁵² MOL K 148 5041/1918, 5–6.

⁵³ Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1867–1944. Forrás: <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944> (2017. 01. 26.); 1926. 07. 30. (25. ülés) K27192607301005.jpg és K27192607301006.jpg (2017. 01. 26.).

⁵⁴ [www.mjvk.hu/web/guest/gyulai-wiki/-/wiki/Main/Z%C3%B6ldy%20J%C3%A1nos%20\(1860-1940\)/pop_up;jsessionid=5FFFB53F8FA15715824FF61EA16C0E2A](http://www.mjvk.hu/web/guest/gyulai-wiki/-/wiki/Main/Z%C3%B6ldy%20J%C3%A1nos%20(1860-1940)/pop_up;jsessionid=5FFFB53F8FA15715824FF61EA16C0E2A) (2017. 01. 26.).

gyakorlat megszerzéséhez, előnyt jelentő hadszíntéri tapasztalat, katonatorvosi érdemek, önzetlen, karitatív tevékenységek, fáradhatatlan munka a közegészségügy olyan égető kérdéseiben, mint a járványok megelőzése vagy a hadigondozás. Az elismerések adományozásánál azután felbukkan a szakmai-közéleti munkában való részvétel, szakmai szervezeti tagságok (hazai és nemzetközi tudományos társaságokban, orvosegyletekben), a publikációs tevékenység, a felvilágosító és oktató munka (bábaképzés, továbbképző előadások), a külföldi tapasztalatok (tanulmányutak). Mindazok a kritériumok, amelyek ma is meghatározzák az értelmiségi és tudományos pályán való előrejutást.

Ha azonban elő vesszük a 2016 nyarán megjelent 100 legjobb magyar orvos ranglistát (amelyet a Haszon Magazin készített), egy alapvető és jelentős különbségre bukkanunk. A két világháború között az orvosi elismerések, címek, rangok odaítélésekor fontos szempontként merült fel az orvosok betegekkel való viszonya. A 21. század ranglistája azonban azzal a kitéttel tárgyalja a szakmai kiválóságot, hogy a rangsor összeállításakor nem volt szempont az orvos-beteg kapcsolat: „Mivel a lista nem a páciensek véleménye alapján készült, ebből az is következik, hogy nem szerepelt a szempontok között a betegekkel való kommunikáció (mennyire, kedves, emberséges, empátikus velük, milyen könnyen elérhető).”⁵⁵

Úgy tűnik a köz szolgálatában a két világháború között azért igenis szempont volt az orvos-beteg kapcsolat, az orvos embersége, tudásán kívül az elesettekért vállalt felelőssége, példamutató életvitele.

Erre engednek következtetni a felterjesztésekben az olyan rövid szöveges megjegyzések, mint:

„Dr. Albecker Károly⁵⁶ egy emberöltőn át fáradhatatlan buzgalommal és önzetlen lelkiismeretességgel szolgálta az egészségügyet. Hosszu szolgálata alatt vagyont nem szerzett s kizárólag a közegészségügynek, az orvosi tudománynak élt. Nagy hivatali elfoglaltsága mellett is betegeinek gondos ápolása és kezelése, valamint a körzete egészségügyének fejlesztése volt a legfőbb törekvése. Szerény jövedelmének nagy részét is jótékony társadalmi célokra fordította.

Kötelességtudásával, lelkes magyar érzésével, valamint a közönséggel és a felekkel való érintkezésben atyai jóindulatával nemcsak a hivatalos körök, hanem az egész járás, valamint Kalocsa város közönségének osztatlan elismerését és szeretetét vivta ki magának.”⁵⁷

Az ő életírásában is azt találjuk, hogy orvosgyakorlati és társadalmi, főleg közegészségügyi közleményei különféle szaklapokban, többek között az *Orvosok Lapjában*, a *Gyógyászatban* és a *Népegészségügyben* jelentek meg. Különféle egyesületekben ismeretterjesztő előadásokat tartott, részt vett az iskolán kívüli népművelésben, egészségnevelésben.⁵⁸

⁵⁵ *Haszon Magazin*, 2016/7–8, 12.

⁵⁶ Nyugalmazott járási tisztviselő orvos, 1919 és 1931 között a kalocsai érseki kórház igazgatója, aki a dokumentumok szerint közel négy évtizednyi fáradhatatlan munkájáért kormányzói elismerésben (koronás bronz érdemkereszt) részesül.

⁵⁷ MOL K 148 Eln. 2. 588/1934, 389.

⁵⁸ Uo., 396/b.

Az orvos életrajzok számos korabeli szakmai és civil szervezet működését megidézik, úgymint a Budapesti Királyi Orvosegyesület (Liebermann Leó), az Országos Társadalom-egészségügyi Intézet és Múzeum (Gortvay György), az első munkaközösség alapján álló nemibeteg-gondozó Ujpesten és az Antiveneriás Bizottság (Somogyi Zsigmond), Magyar Sebésztársaság (Manninger Vilmos), Budapesti Orvosok Szövetsége, Samaritanus Egyesület, Gondviselés Egyesület (Müller Kálmán), a Szent István Társulat, a Budapesti Piaristák Diákszövetsége... és a sor folytatható volna még oldalakon keresztül.

7. ZÁRÓ GONDOLATOK

Életpálya-kutatás vagy iratismertetés? A kérdés ott lebeg, még most is. A válasz: egyik sem és mindkettő. Az már az első dobozok feldolgozásakor nyilvánvalóvá vált, hogy nem klaszszikus értelemben vett személyügyi iratokat tartalmaznak a tételek, nem személyi kártonok, személyügyi nyilvántartások, bérkartonok, képesítő bizonyítványok hevernek e cím alatt, hanem legtöbbször elismerések, címek adományozásához kapcsolódó, olykor több minisztérium (hadügy, vallás és közoktatásügy, igazságügy vagy épp népjóléti minisztérium) között közlekedő iratok arról, hogy valaki valami kiemelkedőt hajtott végre. Ez lehet egyszeri teljesítmény (életmentés) vagy folyamatos áldozatkész munkavégzés (például nyugalomba vonulás alkalmából adományozott címek – 40 év hű szolgálatokért), példaértékű előrehaladás valamely pályán (tanácsosi és főtanácsosi kinevezések, nemesség, bárói rang stb.).

Ami a hivatali hierarchiát illeti, ugyancsak széles skálán böngészhetünk az életrajzokban: miniszteri tanácsosok, helyettes államtitkárok, kormánybiztosok éppúgy megjelennek, mint díjnokok, portások, lakájok. A központi közigazgatástól távolodva azután ott találjuk a polgármestereket, a jegyzőket, a községi és körorvosokat, az önkéntes tűzoltókat, a leventeoktatókat, detektívfelügyelőket, máskor civileket: egyetemi tanárok, mérnökök, tanítók, ügyvédek, özvegyek, ápolónők, apácák, színészek stb.

Az alulnézeti perspektíva így ad valóban emberi arcot a közigazgatás gépezetének és fedi fel a magyar társadalom mikrovilágát. Egy háborútól megtépázott ország tenni akaró és tudó, a közjóért (és közjótékonyságért) áldozatkészen dolgozó hivatalnokai és magánosai vonulnak fel az akták lapjain. Egyik percben a Dráva partján aggódunk a leventékkel, akik fuldoklót mentenek Illés napján, a következőben már egy harctéri sebesüléséből gyógyuló orvos kórházszervező munkáját követhetjük végig, tanúi vagyunk az első hazai művégtaggyár születésének, végig követhetjük egy bányorvos pályáját és abortusz elleni küzdelmét. Sírhatunk a hadiözvegyekkel, a villamoson fizetésnapkor kirabolt segédttiszttel, a dietikus étrendjét vagy gyermeke temetési költségét önerőből fizetni nem tudó hivatalnokkal. Máskor mellünk dagadhat a büszkeségtől, szakmai kiválóságok nemzetközi elismeréseiről olvasunk, 40-50 éves jubileumokat ünnepelhetünk. Színes, elgondolkodtató, felkavaró élet- és pályaképek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. 100 kiváló orvos Magyarországon, *Haszon Magazin*, 2016/7–8. 10–65.
2. Békés, 1898/4, Gyula, 1898. január 23. Forrás: http://epa.oszk.hu/01900/01980/00004/pdf/EPA01980_Bekes_1898-01-23.pdf (2017. 01. 26.)
3. BOTOS János: *Fejezetek a Belügyminisztérium történetéből. A Belügyminisztérium története a Monarchia széthullásától a második világháború végéig*, BM Kiadó, Budapest, 1995.
4. GRACZA Tünde: *Magyarország közegészségügyi állapota a korabeli magyar nyelvű orvosi szakfolyóiratok tükrében*, doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Egészségtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2010.
5. HAZAFI Zoltán: *Közszolgálati jogunk a változó nemzetközi és hazai térben (De lege lata, de lege ferenda)*, doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Pécs, 2010.
6. HORVÁTH Dóra – MITEV Ariel: *Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv*, Alinea Kiadó, Budapest, 2015.
7. JANESICK V. J.: The Choreography of Qualitative Research Design. In: Eds. DENZIN, N. K. – LINCOLN, Y. S.: *Strategies of Qualitative Inquiry*, SAGE, Thousand Oaks, 2003.
8. JÁSZAI Mari: *Jászai Mari írásai*, Fapadoskonyv.hu Kiadó, Budapest, 2016.
9. KAPRONCZAY Károly: *A magyarországi járványok a XIX. század elejétől kezdődően*. In: *Fejezetek az orvostudomány egyetemes történetéből*, oktatási segédanyag. Forrás: www.tudomanytortenet.hu/tankonyvek/a_kozegeszsegugy_tortenete/?kat=43&id=435 (2017. 01. 26.)
10. LINDER Viktória: *Személyzeti politika – Humán stratégia a közigazgatásban*, doktori értekezés, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2010.
11. PÁLVÖLGYI Balázs: *A magyar közegészségügyi közigazgatás intézményrendszere (1867–1914). Kiépülésének és működésének vizsgálata a kolera-, a himlő-, a trachoma- és a tbc-elleni küzdelem, valamint az elmebetegügy fejlődésének tükrében*, doktori értekezés, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2006.

Adatbázisok és repertóriumok

1. MNL OL K 27; Szerk. Soós László: *Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944*. Forrás: <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944> (2017. 01. 30.)
2. SZINAI Miklós: *A Belügyminisztériumi Levéltár 1867–1945 (1949): Repertórium, levéltári leltárak 58.*, Budapest, 1973. Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_LevLelt_58/?pg=0&layout=s (2016. 06. 26.)

Függelék

1. táblázat • Orvosok áttekintő táblázata [Forrás: saját szerkesztés a teljes ismertett iratanyag feldolgozása alapján, vagyis MOL K 148 1919; 1924; 1929; 1934; 1939 (2. tétel Kitüntetések)]

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Albecker Károly (1873–	nyugalmazott járási tisztiorvos	2 évig a 30. honvéd ezredben népfelkelő ezredorvos		koronás bronz érdemérem
Dr. Bendel József (1863–	magyar királyi egészségügyi tanácsos	a háború alatt a vörös kereszt szolgálatában áll	m. kir. egészségügyi tanácsos (1921)	magyar királyi kormányfőtanácsos
Dr. Bilkei Pap Lajos* (1894–	egyetemi magántanár, Budapest gyógyfürdőinél központi igazgatói teendőkkel megbízott igazgató-főorvos			egészségügyi főtanácsos
Dr. Bókay Árpád (1856–	magyar királyi udvari tanácsos		1906. magyar nemesség a „bókay” előnévvel, magyar királyi udvari tanácsos, Balassa-díj, Balassa-érem	Lipót-rend lovagkeresztje
Dr. Bókay János (1858–	magyar királyi udvari tanácsos		1902. udvari tanácsos	Lipót-rend lovagkeresztje
Dr. vitéz Csia Sándor	m. kir. államvasúti főtanácsos, m. kir. államvasutak igazgatófőorvosa**			m.kir. egészségügyi főtanácsos

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Dollinger Gyula (1849–	magyar királyi udvari tanácsos, egyetemi nyilvános rendes tanár (a hazai testgyógyászat megalapítója és a királyi művégtaggyár kezdeményezője)	Az 1878-as mozgósítást követően a Molinári ezred csapatorvosa részt vett a boszniai hadjáratban és Sarajevóba rendelték kórházi szolgálatra; 1914. kezdeményezte és szervezte a vöröskereszt önkéntes ápolónői intézményét, megszervezte a Révész utcai vörös kereszt hadikórházat, a Magyar Királyi Hadi-gondozó Hivatal utókezelő intézetét vezette 1916 végéig	1907. udvari tanácsos, 1915. Ferenc József-rend hadi-ékitményes középkeresztje, a II. és III. oszt. vörös kereszt érem, 1918. „Kreutz für freiwillige Krighilfe 1914–16”	hadiékitményes Ferenc József-rend középkeresztjéhez csillag
Dr. Dvorszky Lajos (1882–	nyugalmozott községi orvos (Hosszupályi)	1908. a cs. és kir. 26. sz. helyőrségi kórház, kattarói csapatkórház, 5. sz. vartüzérezred Vermac Scagliari és Gorazda erődjeiben, helyőrségi orvos Teodoban, a 19. sz. tábori ezred Nagyvárad, 2/7 számú tábori kórház, 76. gyalogezred 3. zászlóalj, brsadini járványkórház, 218. sz. tábori kórház, 5.A.O.K. az 1608. sz. tábori kórház, 5. hadsereg maláriakórháza	1915. bronz Signum Laudis a katonai érdemkereszt alapján, hozzá 1917-ben a kardokat 1917. Károly-csapatkereszt, Ferenc József-rend lovagkeresztje a kardokkal 1930. háborús emlékérmét	m. kir. egészségügyi tanácsos – Bihar vármegye főispánja a felterjesztést Dvorszky elköltözése miatt visszavonja

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Fekete Péter (1892–)	tiszteletbeli vármegyei tisztifőorvos	világháborúban tartalékos segédorvos, 36 havi frontszolgálatot teljesített	Signum Laudis a kardokkal, aranyéremkereszt a kardokkal és Károly-csapatkereszt	magyar királyi kormánytanácsos
Dr. Firiczky János (1873–)	m. kir. egészségügyi tanácsos, városi orvos, tb. vármegyei főorvos		m. kir. egészségügyi tanácsos (25 éves jubileuma alkalmából)	magyar királyi egészségügyi főtanácsos
dr. Gazdig József (1878–)	nyugalmazott m. kir. tisztifőorvos	népfelkelő főorvos	Signum Laudis a kardokkal és a koronás aranyéremkereszt és a Károly-csapatkereszt	magyar királyi egészségügyi főtanácsos
Dr. Gortvay György (1892–)	magántanár, az Országos Társadalombiztosító Intézet orvos-aligazgatója	I. sz. honvéd helyőrségi kórház, a hadra kelt sereg mellet, 1916. az I. sz. honvédhelyőrségi kórház, honvédelmi minisztérium egészségügyi osztálya	kardokkal díszített bronz Signum Laudis, kardokkal díszített II. oszt. Vörös kereszt érdemjel	m. kir. egészségügyi főtanácsos
Dr. Grósz Emil (1865–)	magyar királyi udvari tanácsos, egyetemi nyilvános rendes tanár (1903-ban trachomaügyi kormánybiztos)		magyar királyi udvari tanácsos, Lipót-rend lovagkeresztje, Ferenc József-rend tisztikeresztje	Ferencz József-rend csillagos középkeresztje

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Harmos Árpád (1867–	bányaorvos, bányakerületi orvos, pécsbányatelepi kórházvezető orvos, városi tisztiorvos, tiszteletbeli tisztifőorvos (Első Duna Gőzhajózási Társaság)	1888-ban 6 hónapig budapesti 24. vadászászlóalj, 1892-ben a pozsonyi helyőrségi kórházban 6 hónapig segédorvoshelyettes		40 év szolgálatért
Dr. Hollán Henrik (1882–	kózkórházi főorvos-titkár (a székesfővárosi köz-kórházak igazgató-főorvosi értekezletének jegyzője és előadója)	a mozgósításkor hadba vonul, az I. vh. teljes ideje alatt osztályos orvos (Zita hadikórház)	Magyar Vörös Kereszt hadi-ékitményes II. oszt. díszjelvénye és a polgári hadi érdemkereszt III. osztálya	magyar királyi egészségügyi tanácsos
Dr. Horváth Mihály (1859–	városi orvos (országgyűlési képviselő, bankelnök, református egyháztanácsos)	1915–18-ban őrnagyorvosként a Kecskeméti Vöröskereszt kórházak parancsnoka	Pázmány Péter Tudományegyetem-aranydiploma	magyar királyi egészségügyi főtanácsos
Dr. báró Kétly Károly (1839–	Budapest Székesfővárosi Orvos társaság elnöke, az Orvos-Club elnök-igazgatója			1897. magyar nemesség, 1901. magyar királyi udvari tanácsos, 1908. Szent István-rend kiskeresztje, 1913. magyar bárói méltóság

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Komássy Mihály (1888–)	szülész-nőgyógyász orvos (tartalékos ezredorvos)	38. tábori tüzérezred (segédorvos majd főorvos)	Ferencz-rend koronás arany érdemkereszt, Signum Laudis (bronz és ezüst), vöröskereszt II. oszt., Károly-csapatkereszt, valamennyi a vitézségi érem szalagján kardokkal	m. kir. egészségügyi tanácsos
Dr. báró Korányi Sándor (1866–)	egyetemi nyilvános rendes tanár	1916-tól a magyar királyi rokkantügyi hivatal országos felügyelője	1916. hadiékítményes Ferenc József-rend tiszti keresztje, 1917. legfelsőbb elismerés	Lipót-rend lovagkeresztje
Dr. Kovács József (1854–)	tiszteletbeli tisztifőorvos (Szegedi–Csongrádi Takarékpénztár alelnöke)	a Bosznia elleni okkupációs hadjáratban tartalékos főorvos, az első világháború alatt vörös-kereszt kórházvezető orvos		magyar királyi egészségügyi főtanácsos
Dr. Liebermann Leó (1852–)	egyetemi nyilvános rendes tanár (a Közegészségi Tanács másodelnöke)		Lipót-rend lovagkeresztje, II. oszt. vaskorona rend, magyar nemesség	törvényes utódai számára bárói méltóság
Dr. Manning Vilmos (1876–)	m. kir. egészségügyi főtanácsos, egyetemi rendkívüli tanár (Virágos Budapest Egyesület elnöke)	törzsorvosi minőségben vezette a Pénzintézetek (1800 ágyas) hadikórházát a háború teljes tartama alatt	Magyar Tudományos Akadémia Vigyázó-díj	Magyar Érdemrend-középkeresztje (1939)
Dr. Molnár Gyula (1887–)	kórházigazgató, sebészfőorvos (Borsod vármegye Erzsébet Közkórháza)	1914. július 26. – 1918. dec. 2., tartalékos segédorvos, főorvos,	1917. Ferenc József-rend lovagkeresztje, hadiékítményes II. oszt. Vörös kereszt díszjelvény, Signum Laudis	magyar királyi egészségügyi tanácsos

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. báró Müller Kálmán (1849–	főrendiházi tag, miniszteri tanácsos, rendkívüli egyetemi tanár, az Országos Közegészségügyi Tanács elnöke (1911-ben a tuberkulózis elleni küzdelem kormánybiztosa)		1901-től a főrendiház élet-hossziglani tagja, 1909. Ferenc József-rend csillagos középkeresztje, 1910. a „Szentgyörgyi” előnevet nyerte	
Dr. Németp-rónai Wolff Károly (1899–	egyetemi magántanár, székesfővárosi közkórház központi igazgató			egészségügyi főtanácsos
Dr. Párdányi Emil (1875–	kerületi orvos IV. kerület, (egészségtanár, iskolaorvos)	a világháború alatt Amerikában tartózkodott, internáltak		magyar királyi kormányfőtanácsos – elutasításra kerül***
Dr. Pechán László (1865–	nyugalma-zott községi orvos – Buda-keszi (az OTI orvosa 1901–1931)	1896–1913 honvéd főorvos	1915. a katonai hatóságtól elismerő oklevél, 1916. II. oszt. díszjelvény hadiékítménnyel, 1924. a budapesti detektívtestület elismerő oklevél	koronás bronz érem
Dr. Pető Ernő	kórház igazgató főorvos (Vas, Szombathely)	1914. augusztus 1-jétől 1918. december 24-ig a cs. és kir. huszárezred harc-téri orvosfőnöke, majd a szombathelyi tartalék-kórház sebészeti osztályának vezetője és az Emberbaráti Kórház sebésze	Károly-csapatkereszt, Sebesülési érem, Arany-koronás érdemkereszt a vitézségi érem szalagján, II. oszt. vörös kereszt díszjelvény a hadi ékítménnyel, Lajos bajor királyi érdemkereszt	magyar királyi kormányfőtanácsos

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Preisz Hugó (1860–	egyetemi nyilvános rendes tanár		1916. Ferencz József-rend középkeresztje, 1915-ben I. osztályú főtörzsorvos cím	és utódai részére „rumai előnévvel” magyar nemesség
Dr. Ratkóczi Nándor (1891–	orvos, egyetemi röntgenlaboratórium vezető (a Magyar Orvosok Röntgenegyesületének pénztárosa, alelnöke)	1912. április 1-től októberig a cs. és kir. 69. gyalogezredben. 1914. július 27. – 1915. novemberig frontszolgálat, majd kórházvonatparancsnok 1918. november 1-ig	Signum Laudis a kardokkal, koronás arany érdemkereszt és Károly-csapatkereszt	magyar királyi egészségügyi főtanácsos – a ki nevezést az Országos Közegészségi Tanács nem támogatja****
Dr. Remenár Elek (1876–	kózkórház igazgató főorvos (Csaba)	a háborúban szerb harctéren súlyos sebesülést szerzett	Koronás Arany Érdemkereszt, Sebesülési Érem, Károly Csapatkereszt, 1925. m. kir. egészségügyi tanácsos	magyar királyi egészségügyi főtanácsos*****
Dr. Schosberger Sándor (1873–		a háború kitörésétől a vöröskereszt szolgálatában áll, a kózkórház sebészeti osztályát és a röntgen laboratóriumot vezeti	Magyar vöröskereszt III. oszt. kitüntetése	Ferenc József-rend lovagkeresztje
Dr. Schönberger Gusztáv (1869–	városi tisztifőorvos (a Soproni Kerületi Munkásbiztosító Pénztár orvosa, elnöke a neolog izraelita hitközségnek)		1915. II. oszt. Vöröskereszt-érem a hadi-ékiémmel, II. oszt. polgári hadiérdemkereszt 25. éves tűzoltó díszérem	magyar királyi kormányfőtanácsos

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Somogyi Zsigmond	az Országos Szociálpolitikai Intézet vezető főorvosa (a Magyar Dermatológiai Társulat titkára)	a piliscsabai 900 ágyas nemibeteg-kórház, a limanovai ütközetben fejlődést kapott, 1916–1918 frontszolgálat, népfelkelő főorvos, ezredorvos-főnök, m. kir. 32. és 12. gyalogezred	Bronz és ezüst Signum Laudis a kardokkal, 1930. egészségügyi tanácsos	m. kir. egészségügyi főtanácsos
Dr. Szabó Zsigmond	járásai tisztiorvos, tiszteletbeli vármegyei tisztifőorvos (körzeti alelnöke a nagykanizsai Nemzeti Egység Pártjának)	1915-től m. kir. honvéd ezredorvos és a perlaki Vörös Kereszt Hadikórház vezető orvosa	Vörös Kereszt II. oszt. tiszti érdemkeresztje, Ferenc József-rend lovagkeresztje	magyar királyi egészségügyi tanácsos
Dr. Tasnády-Székely Béla	OTI helyettes főorvos	tábori kórházi főorvos, ezredorvosfőnök	Signum Laudis, koronás arany érdemkereszt, II. oszt. vörös-kereszt tiszti kereszt, Károly-csapatkereszt	kórház igazgató-főorvosi ki nevezés miatt további kitüntetés visszautasítva, illetve előterjesztés visszavonva
Dr. Tauffer Vilmos (1851–	magyar királyi udvari tanácsos, egyetemi nyilvános rendes tanár (a országos balneológiai egyesület megalapítója és elnöke 25 éven keresztül, 1903-tól babaügyi kormánybiztos)		1913. magyar királyi udvari tanácsos, 1916. Ferenc József-rend középkeresztje, 1917. II. oszt. polgári hadiérdemkereszt	Ferencz József rend középkeresztjéhez csillag

Orvos neve	Cím, rang	Katonai szolgálat	Elismerések	Kitüntetésre felterjesztés
Dr. Tóth Lajos (1856–	orvos, miniszteri tanácsos, tartalékos főorvos	tartalékos főorvos a dél-dalmáciai és bosznia-hercegovinai felkelés leverésére megindított katonai műveletekben, később ezredorvos	a hadi és polgári jubileumi érem, 1901. III. oszt. vaskorona rend, 1909-ben a Lipótrend lovagkeresztje, 1917. II. oszt. polgári hadi érdemkereszt, II. oszt. porosz vörös sas rend, Balassa-díj	neve kihúzásra kerül a Közegészségi Tanács felterjesztettjei közül
Dr. Vámosy Zoltán (1868–	egyetemi nyilvános rendes tanár (az Országos Közegészségi Tanács gyógyszerészeti, majd fürdőügyi előadója, a balneológiai egyesület főtitkára)	a grazi és budapesti helyőrségi kórházakban cs. és kir. tartalékos segédorvos; Losonczon 2000 ágyas katonai megfigyelőállomást szervezett és vezetett, rokkantügyi hivatal Révész utcai utókezelő intézetének, Timót utcai gyűjtő-elosztó és utókezelő intézetének volt adminisztráló igazgatója		m. kir. egészségügyi főtanácsos
Dr. Vertán Emil (1883–	m. kir. egészségügyi tanácsos, a pécsi gyermekklinika osztályvezető sebészfőorvosa	1917. március 15-től a 19. sz. honvéd gyalogezred 5. sz. tartalékkórház sebészeti osztály vezetője, a 19. honvéd gyalogezred emléklapos népfelkelő főorvosa	Vörös kereszt hadiékítményes II. oszt. díszjelvénye, 1923. m.kir. egészségügyi tanácsosi cím	m. kir. egészségügyi főtanácsos

Megjegyzések:

* Lásd még 9. Javaslat dr. Wolff Károly egyetemi magántanár, a budapesti közkórházi központi igazgató és dr. Bilkei Pap Lajos egyetemi magántanár, Budapest gyógyfürdőinél központi igazgatói teendőkkel megbízott

igazgató-főorvos részére az egészségügyi főtanácsosi cím adományozására (BM). Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944, 1939. 04. 14. *Forrás:* www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszoz?ref=TypeDeliverableUnit_5cecc6f7-5577-4f01-b21a-cc3165164944&tenant=MNL (2017. 01. 26.)

** A személyügyi dokumentumokban talált adatokat megerősítik a Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1867–1944.: 10. Javaslat dr. vitéz Csia Sándor m. kir. államvasúti főtanácsos, m. kir. államvasutak igazgatófőorvosa, dr. Gortvay György magántanár, az Országos Társadalombiztosító Intézet orvos-aligazgatója, dr. Vertán Emil m. kir. egészségügyi tanácsos, a pécsi gyermekklinika osztályvezető sebészfőorvosa, dr. Gazdig József nyugalmazott m. kir. tisztii főorvos, és dr. Somogyi Zsigmond m. kir. egészségügyi tanácsos, az Országos Szociálpolitikai Intézet vezető főorvosa részére m. kir. egészségügyi főtanácsosi cím, dr. Komássy Mihály békéscsabai lakos, szülész-nőgyógyász orvos részére az m. kir. egészségügyi tanácsosi cím adományozására (BM), 1938. 12. 06. *Forrás:* www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszoz?ref=TypeDeliverableUnit_165a1195-5e8e-4da5-b26e-85f3363f1d57&tenant=MNL és www.eleveltar.hu/web/guest/bongeszoz?ref=TypeDeliverableUnit_4d8097a1-0a7b-4562-82f4-059657dcdecf&tenant=MNL (2017. 01. 26.)

*** Mert e címmel önkormányzati tisztviselőket kitüntetni csak kivételes esetben lehet, amelyek feltételi nevezett személy esetében nem állnak fenn.

**** Az ok Ratkóczy fiatal kora, mindössze 43. életévében jár (miközben a kinevezést a honvédelmi miniszter szorgalmazza és Hertelendy miniszteri osztálytanácsos sürgeti).

***** Más források 1922-re és 1941-re teszik a tanácsosi és főtanácsosi cím elnyerését.

